

Pensioenaansprakenstatistiek 2015

Verantwoording en eerste resultaten

Petra Molenaar-Cox
Dennis Woestenburg

september 2018

Samenvatting *Het CBS maakt een pensioenaansprakenstatistiek (PAS) die informatie verschaft aan de overheid, de wetenschap en de pensioensector. Deze informatie kan bijdragen aan een goed debat over de toekomst van de Nederlandse pensioenen en het pensioenstelsel.*

Vanaf verslagjaar 2015 wordt de PAS samengesteld op basis van een integrale, verplichte, uitvraag op BSN-niveau. Het CBS vraagt jaarlijks een kopie op van de gegevens die pensioenuitvoerders via het Pensioenregister ter beschikking stellen aan hun deelnemers. Het gaat om de tweede pijler pensioenaanspraken zoals die voor een persoon zichtbaar zijn op het uniforme pensioenoverzicht via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl. De populatie voor de PAS omvat daarmee alle pensioenaanspraken in de tweede pijler die in Nederland worden opgebouwd bij alle pensioenfondsen en –verzekeraars, door personen tot de AOW-leeftijd. Het gaat om zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen, aantallen en bruto jaarbedragen, de stand aan het einde van het verslagjaar. De gegevens worden uitgevraagd op aansprakenniveau. Een persoon kan meerdere pensioenaanspraken hebben. In de PAS worden de cijfers op beide niveaus berekend, dus voor alle aanspraken, maar ook op persoonsniveau, waarbij alle aanspraken die een persoon heeft opgebouwd of opbouwt worden samengevoegd.

Deze notitie is een toelichting op en verantwoording van de methode voor de PAS. Daarnaast is het een eerste beschrijving van de data - die vooralsnog alleen levenslang ouderdomspensioen betreft - en wordt een beeld gegeven van de mogelijkheden die de PAS biedt. De belangrijkste resultaten kunnen worden samengevat in één overzicht, wat in feite het pensioenoverzicht, stand eind 2015, voor heel Nederland weergeeft (voor personen die nog niet met pensioen zijn en die pensioenaanspraken hebben).

	Aantal x 1 000	Gemiddeld opgebouwd ouderdomspensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar)
Aanspraken	15 600	€ 3 200	€ 6 400
Personen	9 309	€ 5 400	€ 10 700

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00
www.cbs.nl

projectnummer 303958
SES-SOZ
21 september 2018

kennisgeving De in deze notitie weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Achtergrond van de Pensioenaansprakenstatistiek (PAS)	5
1.2	De pijlers van het pensioenstelsel	7
1.3	Leeswijzer	9
2.	Oude methode PAS	10
3.	Nieuwe methode PAS	11
3.1	Bronnen, populatie	11
3.2	Proces van dataverzameling en -verwerking	12
4.	Resultaten	17
4.1	Pensioenaanspraken	17
4.2	Personen met pensioenaanspraken	25
4.3	Samenvattend: UPO Nederland	36

1. Inleiding

1.1 Achtergrond van de Pensioenaansprakenstatistiek (PAS)

Het CBS maakt het mogelijk dat maatschappelijke debatten gevoerd kunnen worden op basis van feitelijke, betrouwbare en samenhangende statistische informatie. Eén van die debatten gaat over de toekomst van de Nederlandse pensioenen en het pensioenstelsel. De overheid (beleid), de wetenschap en de pensioensector zelf (praktijk) hebben feiten nodig om dat debat goed te kunnen voeren. Daarom maakt het CBS een pensioenaansprakenstatistiek (PAS) die aansluit bij beleid, praktijk en wetenschap.

De Pensioenaansprakenstatistiek is dermate belangrijk voor het beantwoorden van beleidsvragen dat deze gefinancierd wordt door het ministerie van SZW. Ook de Pensioenfederatie, het Verbond van verzekeraars en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) onderschrijven het belang van de Pensioenaansprakenstatistiek voor de sector, de deelnemers en de politiek.

Gezien de vergrijzing in Nederland en het debat over de pensioenen is het onderwerp 'pensioenaanspraken' zeer relevant en actueel. De betaalbaarheid van de inkomensvoorziening na de AOW-leeftijd en het inkomen na pensionering zijn belangrijke vraagstukken.

Uit CBS-cijfers blijkt dat het aantal personen ouder dan de AOW-leeftijd snel is toegenomen, zeker in vergelijking met het aantal personen jonger dan de AOW-leeftijd. In 1950, voorafgaand aan de invoering van de AOW¹, was de verhouding tussen het aantal 65-plussers ten opzichte van het aantal 20 tot 65-jarigen 14 op 100. In 2012, het laatste jaar dat de AOW-leeftijd op 65 jaar lag, was de verhouding al opgelopen tot 27 op 100. Volgens de bevolkingsprognose zal deze verhouding in 2047, als de AOW-leeftijd naar verwachting 70 jaar is, zijn opgelopen tot 36 op 100. Ongeveer een vijfde deel van de bevolking zal dan boven de AOW-leeftijd zijn. Meer dan vier en een half miljoen mensen in Nederland zijn dan voor hun inkomen grotendeels afhankelijk van een pensioen.

¹ De AOW is ingegaan per 1 januari 1957. Van 1947 tot 1957 is een noodwet ouderdomsvoorziening van kracht geweest.

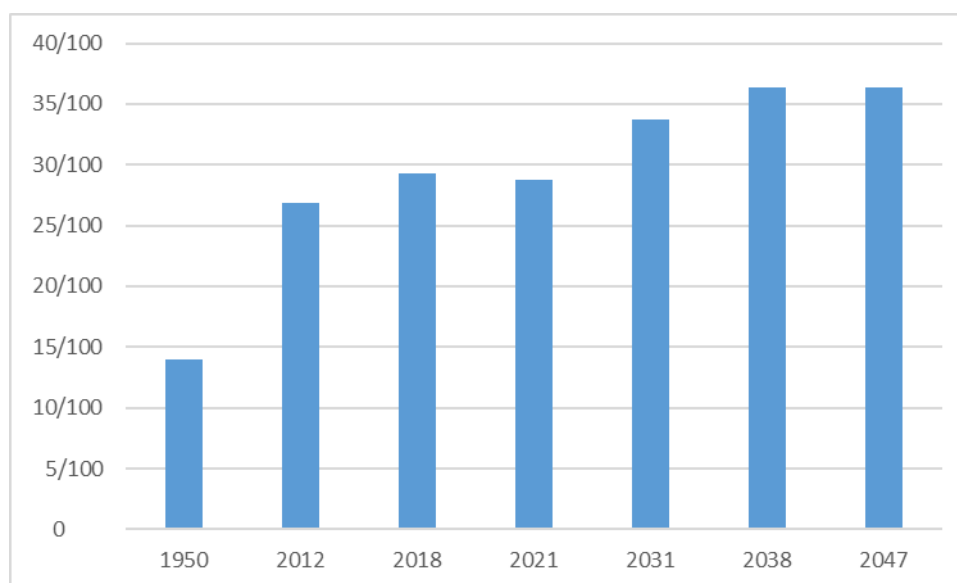
Tabel 1.1 Bevolkingsomvang naar leeftijdscategorieën

	aantal (miljoen)	AOW- leeftijd	% 0 tot 20 jaar	% 20 jaar tot AOW- leeftijd	% boven AOW- leeftijd	ratio*
1950	10,0	65 jaar	37%	55%	8%	14/100
2012	16,7	65 jaar	23%	60%	16%	27/100
2018	17,2	66 jaar	22%	60%	18%	29/100
2021	17,4	67 jaar	21%	61%	18%	29/100
2031	18,0	68 jaar	21%	59%	20%	34/100
2038	18,2	69 jaar	21%	58%	21%	36/100
2047	18,4	70 jaar	21%	58%	21%	36/100

Bron: CBS Bevolkingsontwikkeling, bevolkingsprognose

* Verhouding tussen het aantal personen vanaf de AOW-leeftijd en het aantal personen van 20 jaar tot de AOW-leeftijd.

Figuur 1.1 (Prognose van de) Verhouding tussen het aantal personen vanaf de AOW-leeftijd en het aantal personen van 20 jaar tot de AOW-leeftijd

Bron: CBS Bevolkingsontwikkeling, bevolkingsprognose

De geschetste ontwikkeling toont dat kennis over de toekomstige inkomensvoorziening van groot belang is. De PAS voorziet in die behoefte.

Op dit moment heeft het CBS kerncijfers over pensioenaanspraken van 2005 tot en met 2014 gepubliceerd op StatLine.² Gegevens vanaf 2015 worden verzameld middels een nieuwe, betere methode (zie hoofdstuk 3). Later dit jaar zullen cijfers over 2015 en 2016 verschijnen op StatLine.

1.2 De pijlers van het pensioenstelsel³

Het Nederlandse pensioenstelsel bestaat uit drie pijlers. De eerste pijler (AOW) vertegenwoordigt, gezien vanuit kapitaal, ongeveer 50 procent van het Nederlandse pensioenstelsel, de tweede pijler (arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen) 45 procent. De resterende 5 procent zit in de derde pijler.

1.2.1 Eerste pijler: AOW

De eerste pensioenpijler is de AOW, een volksverzekering die in 1956 is ingevoerd. Het is het basispensioen voor alle Nederlandse ingezetenen en wordt gefinancierd via een omslagstelsel oftewel het pay-as-you-go principe (PAYGO): de AOW-uitkeringen worden rechtstreeks betaald uit de lopende inkomsten van de overheid. Er worden hiervoor geen reserves opgebouwd. AOW-premies worden betaald door alle belastingplichtigen tot de AOW-leeftijd. Zij dragen een vast percentage af over hun inkomen. De AOW biedt een vast bedrag als pensioeninkomen dat niet gerelateerd is aan het arbeidsverleden. Ook is de hoogte van de AOW-uitkering niet afhankelijk van andere inkomensbronnen van het huishouden. De hoogte van de AOW-uitkering is wel afhankelijk van het aantal jaren dat iemand tot de pensioengerechtigde leeftijd in Nederland heeft gewoond, de samenstelling van het huishouden en de leeftijd van de partner. Iedereen die voor de AOW-leeftijd 50 jaar in Nederland heeft gewoond, krijgt een volledige AOW-uitkering. Mensen met een onvolledige AOW en onvoldoende overig inkomen of vermogen krijgen een aanvulling vanuit de bijstand. De netto-AOW van iemand die alleen woont, is gelijk aan 70 procent van het nettominimumloon. Als iemand getrouwd is of samenwoont, ontvangt hij of zij 50 procent van het nettominimumloon, zodat twee partners samen 100 procent ontvangen.

Hoewel het CBS ook de AOW-aansprakenstatistiek maakt, gaat deze notitie hier verder niet op in. (Ook voor deze statistiek is een herontwerp in ontwikkeling.)

1.2.2 Tweede pijler: arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen

De tweede pijler bestaat in Nederland uit persoonsgebonden pensioenaanspraken die werknemers samen opbouwen met de werkgever door middel van premiebetaling en rendement op beleggingen. Dit aanvullende werknemerspensioen is gebaseerd op het kapitaaldeckingsstelsel; werknemers en werkgevers sparen voor het toekomstige pensioen van de werknemer. Alle ingelegde gelden worden beheerd door pensioenfondsen of levensverzekeraars. Deze pensioenuitvoerders moeten zich houden aan de Nederlandse pensioen- en verzekeringswetten onder toezicht van De Nederlandsche Bank (DNB).

² <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71763NED&D1=a&D2=1-2&D3=1-5&D4=0&D5=0-2&D6=l&HD=130523-1049&HDR=G5,G3,T&STB=G1,G4,G2>.

³ Bron: CBS-publicatie "2015-totale-pensioenaanspraken-van-nederland-in-beeld".

De hoogte van de totale aanspraken die werknemers in de tweede pijler opbouwen, wordt bepaald door hun arbeidsverleden als werknemer, de cao van de sector(en) waarin zij gewerkt hebben en de hoogte van het salaris gedurende de carrière.

Deelname aan de pensioenregeling is vaak verplicht. In geval van een uitkeringsovereenkomst bouwt een deelnemer ieder jaar een vast percentage van het loon op als toekomstige pensioenaanspraak. Voor de meeste werknemers is het pensioen geregeld via een bedrijfstak-, ondernemings- of beroepspensioenregeling. Voor een kleinere groep werknemers sluit de werkgever een collectieve pensioenverzekering af (een premieovereenkomst) bij een verzekeraar. Kenmerkend voor de bedrijfstakpensioenfondsen is dat pensioenvermogens collectief beheerd worden en dat pensioen wordt opgebouwd via aanspraken op een uitkering. Bij collectieve pensioenverzekeringen en ook bij veel ondernemingspensioenfondsen vindt de pensioenopbouw op dezelfde wijze plaats en voor een toenemend deel gebeurt dit door te sparen via een 'eigen potje' dat bij pensionering wordt omgezet in een levenslange jaarlijkse pensioenuitkering. De hoogte hiervan hangt af van behaalde rendementen, zonder directe koppeling aan het eerder verdiende loon.

Het aantal pensioenfondsen neemt al jaren af. In het jaar 2000 waren er nog een kleine duizend pensioenfondsen. Inmiddels is dat aantal gedaald tot onder de 300. In de afgelopen twintig jaar fuseerden honderden kleine en middelgrote pensioenfondsen, of zij werden opgeheven. Deze fondsen hebben vanwege de relatief hoge kosten, beperkte premie-inkomsten en een afnemend (actief) deelnemersbestand hun activiteiten ondergebracht bij verzekeraars of andere grotere pensioenuitvoerders. Deze grotere instanties kunnen hun vermogens efficiënter en beter beheren, o.a. door meer spreidingsmogelijkheden in de beleggingen.

Gegevens over de pensioenaanspraken in de tweede pijler worden door het CBS verzameld in de PAS. Dit betreft zowel uitkerings- als premieovereenkomsten.

1.2.3 Derde pijler

De derde pijler is het kapitaal dat ontstaat door de individuele pensioenopbouw van werknemers, maar vooral ook van zelfstandigen, die later bijvoorbeeld uitgekeerd wordt als lijfrente. De derde pijler is, net als de tweede pijler, een kapitaaldeckingsstelsel.

Naast deze drie pijlers kunnen personen beschikken over privévermogen dat gebruikt kan worden om het pensioen te financieren. Dan gaat het om spaargelden, beleggingen en vermogens uit eigen huis en/of eigen onderneming die mensen kunnen aanwenden als voorziening voor de oude dag. Zelfstandigen die na hun pensionering een aanvulling willen genereren bovenop het AOW-bedrag, moeten dat via de derde pijler of via privévermogen opbouwen.

Het CBS beschikt niet over een integrale statistiek met gegevens over derde pijler. Informatie over individuele aanvullende pensioenvoorzieningen en over vermogen kunnen wel worden afgeleid uit aangiftegegevens van de inkomstenbelasting.

1.3 Leeswijzer

Deze notitie is met name een toelichting op en verantwoording van de nieuwe methode voor de PAS en laat eerste resultaten zien. Het vervolg van deze notitie beschrijft de methode en opzet van de pensioenaansprakenstatistiek en de keuzes die daarbij gemaakt zijn. Daarbij gaat het met name om het herontwerp van de statistiek vanaf verslagjaar 2015 en toelichting op en verantwoording van de wijze waarop de pensioenaansprakengegevens worden verzameld.

Verder worden cijfers over de pensioenopbouw in Nederland gepresenteerd. Hierbij gaat het om opgebouwde en op te bouwen aanspraken op levenslang arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen. De dataset over 2015 wordt beschreven op zowel aanspraken- als persoonsniveau. Omdat pensioenaanspraken gerelateerd zijn aan het inkomen en de loopbaan van een persoon, hebben verschillende demografische groepen verschillende pensioenaanspraken. Deze notitie gaat kort in op o.a. de aanspraken naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en migratieachtergrond.

2. Oude methode PAS

Tot en met verslagjaar 2014 bepaalde het CBS de opgebouwde pensioenaanspraken met behulp van een vrijwillige enquête. Het CBS verzamelde op BSN-niveau gegevens bij een steekproef van pensioenfondsen over hun deelnemers. Alle grote pensioenfondsen met minimaal 1 000 actieve en/of gewezen deelnemers en een technische voorziening van ten minste 100 miljoen euro werden jaarlijks benaderd om gegevens te verstrekken aan het CBS. De geleverde gegevens vertegenwoordigden ongeveer 50 procent van alle deelnemers en bijna 70 procent van alle aanspraken.

Voor de pensioenaansprakenstatistiek werden gegevens geleverd van pensioenaanspraken en van opgebouwd pensioenkapitaal voor deelnemers met een beschikbare premieregeling. Met behulp van de rekenregels voor waardeoverdracht werden deze vormen van pensioenopbouw naar elkaar omgerekend, zodat ze optelbaar werden. Voor de rekenregels voor waardeoverdracht werd een rekenrente gehanteerd die vanaf 2008 jaarlijks door DNB wordt vastgesteld.

Het te bereiken pensioen is de som van de opgebouwde aanspraak en wat er nog kan worden opgebouwd tot 65 jaar (de pensioenrichtleeftijd). Hierbij is uitgegaan van een middelloonregeling (omdat dit de meest voorkomende regeling was en omdat andere regelingen daar op waren gebaseerd). Voor de berekening van het pensioen dat nog opgebouwd kon worden was een aantal gegevens nodig, namelijk het loon, de franchise, de deeltijdfactor en het opbouwpercentage. Gegevens over het loon en de deeltijdfactor zijn bij het CBS beschikbaar en voor de franchise en het opbouwpercentage werd jaarlijks het gemiddelde gebruikt zoals door de pensioenfondsen gehanteerd. Deze laatste gegevens worden door de pensioenfondsen en -verzekeraars aan De Nederlandse Bank (DNB) gerapporteerd, die daar weer een gemiddelde van berekent. Aan de hand van deze gegevens kon een te bereiken arbeidsgerelateerd pensioen worden berekend. Tenslotte werden overlevingstafels gebruikt die zijn vastgesteld voor de waardeoverdracht van pensioenrechten, deze tafels beschrijven voor een fictieve populatie per leeftijd het aantal overlevenden. Kort gezegd werden de pensioenaanspraken in de oude statistiek, tot en met verslagjaar 2014, berekend op basis van een aantal aannames.

3. Nieuwe methode PAS

Met behulp van wetgeving is de weg vrij gemaakt om vanaf verslagjaar 2015 data te verzamelen die pensioenuitvoerders (pensioenfondsen en –verzekeraars) aan burgers beschikbaar stellen via het Pensioenregister. Hierdoor is het niet meer nodig dat pensioenuitvoerders een enquête invullen, terwijl voor het CBS voldoende informatie beschikbaar blijft om de pensioenaansprakenstatistiek te kunnen maken. Vanaf verslagjaar 2015 wordt de PAS daardoor samengesteld op basis van een integrale, verplichte, uitvraag op BSN-niveau, waarbij berekeningen op basis van aannames niet meer nodig zijn.

3.1 Bronnen, populatie

Het CBS wil de administratieve belasting voor bedrijfsleven en burger zo laag mogelijk houden. Hiertoe worden zoveel mogelijk bestaande registraties als bron voor de statistiek gebruikt. Dit geldt sinds 2015 ook voor de pensioenaansprakenstatistiek. Om de statistiek met zo min mogelijk administratieve lasten voor de pensioenuitvoerders te kunnen maken, vraagt het CBS jaarlijks een kopie op van de gegevens die pensioenuitvoerders via het Pensioenregister ter beschikking stellen aan hun deelnemers. Het gaat om de tweede pijler pensioenaanspraken zoals die voor een persoon zichtbaar zijn op het uniforme pensioenoverzicht (upo) via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl. De gegevens waarom het CBS vraagt zijn gelijk aan de richtlijnen van de Stichting Pensioenregister (SPR)⁴, volgens hetzelfde format. Het betreft zowel uitkerings- als premieovereenkomsten. Het CBS berekent niets zelf, maar neemt de gegevens over zoals die door de pensioenuitvoerders worden aangeleverd. In geval van een premieovereenkomst is niet bekend hoe is omgerekend van vermogen naar uitkeringen en of dit op uniforme wijze is gebeurd.

Medio 2016 is een Algemene Maatregel van Bestuur van kracht geworden waardoor de pensioenaansprakenstatistiek onder de Wet op het Centraal bureau voor de statistiek is gaan vallen.⁵ Levering van pensioenaansprakengegevens aan het CBS is daardoor verplicht. Dat wil zeggen dat het CBS gemachtigd is om deze gegevens op BSN-niveau uit te vragen.

De populatie voor de PAS omvat alle pensioenaanspraken die in Nederland worden opgebouwd bij alle pensioenfondsen en –verzekeraars, door personen tot de AOW-leeftijd. Het gaat om aantallen en bruto jaarbedragen en de stand ultimo jaar (aan het einde van het verslagjaar).

De gegevens worden uitgevraagd op aansprakenniveau. Een persoon kan meerdere pensioenaanspraken hebben. In de PAS worden de cijfers op beide niveaus berekend, dus voor alle aanspraken, maar ook op persoonsniveau, waarbij alle aanspraken die een persoon heeft opgebouwd of opbouwt worden geconsolideerd (samengevoegd).

⁴ Zie www.pensioenregister.nl.

⁵ Besluit gegevensverwerving CBS, Artikel 11e. <http://wetten.overheid.nl/BWBR0016060/2016-07-01>.

3.2 Proces van dataverzameling en -verwerking

Pensioenuitvoerders waren tot voor kort wettelijk verplicht om jaarlijks vóór 1 oktober de gegevens voor het uniform pensioenoverzicht over het voorgaande jaar gereed te hebben (inmiddels is die datum naar voren gehaald, naar 1 juli). Om daarbij aan te sluiten zijn in het najaar van 2016 alle pensioenuitvoerders aangeschreven met het verzoek om de aansprakengegevens met stand ultimo 2015 te leveren aan het CBS. Aan het einde van de zomer 2016 hadden zij reeds een vooraankondiging ontvangen, om hen in staat te stellen voorbereidingen te treffen indien nodig.

3.2.1 Uitvraag

Pensioenuitvoerders (ook wel afgekort tot 'PUV') zijn in deze notitie pensioenfondsen of –verzekeraars. Bedrijven die voor hen de daadwerkelijke uitvoering van de werkzaamheden verrichten, worden pensioenadministrateurs genoemd (afgekort 'PA'). Daarnaast zijn er 'providers'; dit zijn (IT-)bedrijven die de voornoemde uitvoering faciliteren.

De verplichting om pensioenaansprakengegevens te leveren aan het CBS ligt bij het bestuur of de directie van het pensioenfonds of de verzekeraar. De daadwerkelijke aanlevering van gegevens gebeurt veelal door de pensioenadministrateur.

Om te bepalen welke pensioenfondsen en –verzekeraars aangeschreven dienden te worden, zijn adreslijsten van de SPR en DNB gecombineerd. Dat leverde voor 2015 een lijst van 323 pensioenuitvoerders op. Deze lijst is exclusief de zogenaamde Appa's (pensioenen die vallen onder de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers), omdat die van een andere orde zijn.⁶ Fondsen die in het buitenland gevestigd zijn, nemen op vrijwillige basis deel aan het Pensioenregister en zijn dus ook op die basis al dan niet opgenomen in de PAS.

Het CBS heeft de uitvraagbrieven gericht aan het bestuur of de directie van de betreffende pensioenuitvoerder. In de vooraankondiging, ook aan bestuur of directie, was reeds verzocht om ervoor te zorgen dat het verzoek bij de juiste persoon terecht zou komen (bijvoorbeeld de administrateur).

Alle pensioenuitvoerders ontvingen een brief met een unieke inlogcode, waarmee zij hun gegevens via een beveiligde internetverbinding konden uploaden naar het CBS.

Specifieke informatie over het inrichten van het databestand, het format waarin de gegevens aangeleverd dienden te worden, etc. was te vinden op de website van het CBS (www.cbs.nl/pensioen). Via deze website kon ook aanvullende informatie worden gedownload (een toelichting bij de bestandsaanlevering en voorbeelden van gegevensbestanden).

De periode van uitvraag liep (officieel) van december 2016 tot en met maart 2017. Ook na die periode zijn nog gegevens binnen gekomen bij het CBS. Hoewel het in theorie ging om gegevens die de pensioenuitvoerders 'toch al op de plank hadden liggen', bleek er in de praktijk soms extra tijd nodig

⁶ Het doel van de Appa is het regelen van de toekenning van ontslaguitkeringen en pensioenen aan politieke ambtsdragers (zoals ministers, Tweede Kamerleden, gedeputeerden, wethouders, etc) en pensioen aan hun nabestaanden. Het is geen opbouwpensioen, maar 'begrotingsgefinancierd pensioen'.

om de gegevens te verzamelen en op te sturen of om ervoor te zorgen dat het verzoek terecht kwam bij de juiste persoon.

3.2.2 (Non) respons

Van de 323 aangeschreven pensioenuitvoerders bleken er 22 niet meer te bestaan; zij hadden hun pensioenaanspraken overgedragen aan andere pensioenuitvoerders. Daarmee komt het netto aantal aangeschreven uitvoerders op 301. Op vijf na hebben deze allemaal gegevens aangeleverd. De respons op het niveau van pensioenuitvoerders is daarmee uitgekomen op 98 procent. De niet-responderende uitvoerders zijn klein (zij vertegenwoordigen relatief weinig aanspraken).

Van zes pensioenuitvoerders was de datalevering niet te verwerken. Zij hebben dus wel gegevens aangeleverd, maar die waren niet in te lezen, meestal omdat het bestand een zeer afwijkend format had. Hun gegevens konden daardoor niet worden opgenomen in de PAS. In de dataset voor 2015 zijn dus gegevens van 290 pensioenuitvoerders opgenomen.

3.2.3 Dataleveringen

De pensioenaansprakegegevens komen bij het CBS binnen op BSN-niveau. Conform de CBS-richtlijnen worden de data na binnenkomst bij het CBS gepseudonimiseerd. Dat houdt in dat direct identificerende gegevens (in dit geval het BSN) verwijderd worden. Het BSN wordt vervangen door een pseudosleutel, een uniek CBS-nummer (RIN, Random Identificatie Nummer). Statistisch onderzoek wordt altijd uitgevoerd op deze gepseudonimiseerde gegevens. Met behulp van het RIN is het wel mogelijk om meerdere bij het CBS aanwezige datasets te combineren.

Bij de eerste uitvraag volgens de nieuwe methodiek van de PAS leverden veel pensioenuitvoerders niet precies de gegevens aan waarom gevraagd was. Ondanks het voorgeschreven format, dat overeenkomt met het format waarin gegevens beschikbaar moeten zijn voor het Pensioenregister (het zogenoemde 'koppelvlak'), werden verschillende formats en bestandstypen aangeleverd. Ook ontving het CBS gegevens in afwijkende notaties, met verschillende peildatums, verschillende selecties en soms ook niet-plausibele gegevens (bijvoorbeeld negatieve bedragen, bedrag opgebouwd pensioen groter dan te bereiken pensioen). Dit vergde veel extra werk voor het bouwen van (uitzonderingen op) het dataverwerkingsproces, controles, correcties en nabellen. Een klein aantal leveringen was dermate afwijkend dat ze helemaal niet te verwerken waren. Om de kwaliteit van leveringen in de toekomst te verbeteren is indien nodig steeds contact opgenomen met de persoon die het gegevensbestand had aangeleverd. Daarbij zijn afspraken gemaakt over herlevering van gegevens of is besproken hoe kan worden bereikt dat toekomstige aanleveringen wel voldoen aan het voorgeschreven format.

Daarnaast gaat het om een vrij complexe dataset. De ontvangen databestanden bevatten informatie over levenslang ouderdomspensioen (bedragen opgebouwd en te bereiken pensioen), maar ook gegevens over nabestaanden- en wezenpensioen. Daarnaast leverde een aantal pensioenuitvoerders ook informatie over flex- en tijdelijk pensioen (bij pensionering vóór de AOW-leeftijd) en verevening bij echtscheiding.

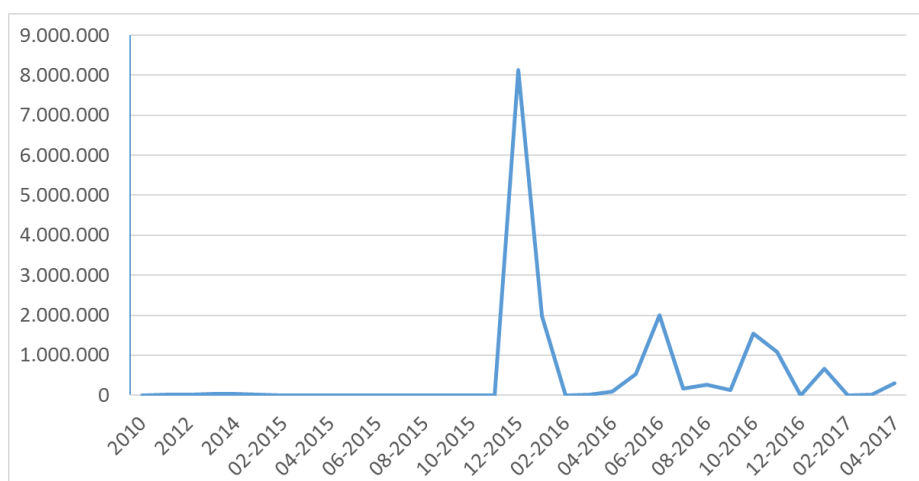
Omdat het verwerkingsproces tijdrovender en complexer bleek te zijn dan was voorzien, is de keuze gemaakt om de PAS 2015 te beperken tot gegevens over levenslang ouderdomspensioen. De overige gegevens worden wel bewaard en zullen mogelijk in een later stadium beschikbaar komen.

3.2.4 Peildatum

De pensioenuitvoerders is gevraagd om gegevens aan te leveren met peildatum eind 2015 of eventueel begin 2016. Het aandeel dat gegevens aanleverde met een peildatum vóór 15 december 2015 bedraagt één procent. Bij 59 procent van de leveringen lag de peildatum tussen 15 december 2015 en 15 januari 2016. De overige 40% had een peildatum die na 15 januari 2016 lag. De periode van uitvraag liep van december 2016 tot en met april 2017. Pensioenuitvoerders die gegevens leverden met een peildatum in deze periode hadden niet de mogelijkheid om historische informatie te verschaffen. Zij konden uitsluitend actuele ('live') informatie leveren. De verwachting is dat dit in de toekomst voor steeds meer pensioenuitvoerders zal gelden. Om aan te sluiten bij de uitvoeringspraktijk zal het uitvaarmoment van de PAS in de toekomst idealiter op de peildatum moeten liggen. Het streven is om het uitvaarmoment ieder jaar dichterbij de peildatum te laten plaatsvinden, ofwel om de uitvraag te vervroegen. Daardoor zal naar verwachting de peildatum van alle gegevensleveringen in steeds hogere mate op één moment komen te liggen.

Onderstaande figuur toont de verdeling van de peildatum van de leveringen op het niveau van records met aansprakegegevens.

Figuur 3.1 Verdeling peildatum pensioenaansprakegegevens 2015

In het PAS-2015-databestand is niet gecorrigeerd voor datums die afwijken van het gevraagde peilmoment.

3.2.5 Controle en correctie, schoning

Een pensioenaanspraak is het brutobedrag aan collectief, arbeidsgelateerd ouderdomspensioen dat de deelnemer jaarlijks, levenslang, ontvangt vanaf pensionering. Het ruwe totaalbestand bevatte ca. 20 miljoen records. Daarvan hadden ca. 1,5 miljoen betrekking op een tijdelijk pensioen, die zijn voor nu buiten beschouwing gelaten. Van de resterende 18,5 miljoen was een deel dubbel en moest een deel gesommeerd worden. Bijvoorbeeld: bij meer aanspraken binnen één PUV moesten gegevens worden opgeteld. Of, in geval van verschillende mogelijke varianten/scenario's in de data, bijvoorbeeld bij meerdere pensioenrichtleeftijden, is de variant gekozen waarbij de pensioenrichtleeftijd 67 jaar is.

Het geschoonde databestand, met uitsluitend levenslang ouderdomspensioen, bevat circa 15,6 miljoen aanspraken van circa 9,3 miljoen personen. Hiervan blijkt een klein aandeel personen boven de AOW-leeftijd te zijn (zie verder hoofdstuk 4). De 15,6 miljoen aanspraken omvatten ongeveer 6,2 miljoen actieve en rond de 9,4 miljoen niet-actieve aanspraken. Wanneer dit wordt vergeleken met DNB-cijfers, blijkt dat zij voor 2015 uitgaan van circa 5,5 miljoen actieve pensioenaanspraken en bijna 9,5 niet-actieve pensioenaanspraken, in totaal bijna 15 miljoen.⁷ Deze DNB-cijfers zijn exclusief kleine pensioenfondsen, verzekeraars en premiepensioeninstellingen, waardoor ze betrekking hebben op circa 250 fondsen. De PAS omvat dus meer actieve en iets minder niet-actieve aanspraken dan deze DNB-cijfers. Omdat de PAS meer pensioenuitvoerders omvat, zou men verwachten dat de aantallen in de PAS aanmerkelijk hoger zouden liggen. Dat dat niet het geval is, komt doordat in de PAS 2015 aanspraken ontbreken: enerzijds vanwege non-respons en anderzijds omdat aangeleverde gegevens soms niet verwerkbaar waren (zie ook paragraaf 3.2.2 en 3.2.3). Dit zijn aanloopproblemen die gepaard gaan met het opzetten van een nieuwe statistiek met een nieuwe uitvraagmethode. De verwachting is dat deze problemen in de komende jaren snel zullen afnemen.⁸

Op mogelijkheden om de gegevens van de PAS op te hogen wordt gestudeerd. Op dit moment vindt er geen ophoging plaats.

3.2.6 Inhoud datasets

Tabel 3.1 geeft een overzicht van de kerngegevens die zijn opgenomen in beide datasets van de PAS 2015 (op aanspraken- en op persoonsniveau). Middels de variabele RIN (Random Identificatie Nummer) zijn de gegevens te koppelen aan andere bij het CBS aanwezige persoonsinformatie.

⁷ <https://www.dnb.nl/statistiek/statistieken-dnb/financiële-instellingen/pensioenfondsen/index.jsp>

⁸ Inmiddels zijn de data voor de PAS 2016 binnen bij het CBS. Eerste analyses wijzen er op dat het aantal aanspraken hoger is dan in 2015. Dit komt (onder andere) doordat er minder kwaliteitsproblemen voorkomen bij de data over 2016 (minder niet te verwerken gegevensbestanden) en doordat de respons voor 2016 nog iets hoger is dan voor 2015.

Tabel 3.1 Kerngegevens microdatasets PAS

Aanspraken	Personen
RIN	RIN
Code pensioenuitvoerder (PUV)	
Code pensioenadministrateur (PA)	
Type pensioenuitvoerder	
Deelnemerstatus	
Peildatum	
Pensioenmethodiek	
	Aantal pensioenuitvoerders waarbij een aanspraak bestaat
Bedrag opgebouwd ouderdomspensioen	Bedrag opgebouwd ouderdomspensioen
Bedrag te bereiken ouderdomspensioen	Bedrag te bereiken ouderdomspensioen

4. Resultaten

Het CBS bepaalt de aanspraken in de tweede pijler aan de hand van de gegevens zoals aangeleverd door pensioenfondsen en -verzekeraars over hun deelnemers. De populatie voor de PAS omvat alle pensioenaanspraken die in Nederland worden opgebouwd bij alle pensioenfondsen en –verzekeraars, door personen tot de AOW-leeftijd (in 2015 was dat 65 jaar en 3 maanden)⁹. Vooral nog omvat de PAS uitsluitend aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. Het gaat met name om aantallen en bruto jaarbedragen opgebouwd en te bereiken pensioen en om de stand aan het einde van het jaar. Het te bereiken pensioen is de som van de opgebouwde aanspraak en wat er nog kan worden opgebouwd tot de pensioenrichtleeftijd (67 jaar). Bij het te bereiken pensioen is aangenomen dat de deelnemer tot aan de pensioenrichtleeftijd doorwerkt, zonder onderbreking wegens bijvoorbeeld werkloosheid of arbeidsongeschiktheid, en zonder rekening te houden met veranderingen in deeltijdfactor of promotie.

Gegevens worden uitgevraagd op aansprakenniveau. Een persoon kan meerdere pensioenaanspraken hebben. Cijfers worden op beide niveaus berekend, dus voor alle aanspraken, maar ook op persoonsniveau, waarbij alle aanspraken die een persoon (bij verschillende pensioenuitvoerders) heeft opgebouwd of opbouwt worden geconsolideerd (samengevoegd).

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de resultaten van de PAS 2015 op aansprakenniveau en vervolgens op persoonsniveau. Het pretendeert niet een volledige inhoudelijke analyse van de data te geven; het gaat met name om het beschrijven van de beschikbare gegevens. Het gaat hier uitdrukkelijk om een eerste verkenning van de data en om een indruk te geven van de mogelijkheden die de PAS biedt.

De cijfers in dit hoofdstuk zijn afgerond. Daardoor kan het voorkomen dat de som van de delen niet altijd precies optelt tot het totaal. In de beschrijvende analyses in dit hoofdstuk zijn (aanspraken van) personen boven de AOW-leeftijd buiten beschouwing gelaten.

4.1 Pensioenaanspraken

Het databestand van de PAS 2015 omvat ruim 15,6 miljoen aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. Een klein deel daarvan (minder dan een half procent) betreft personen boven de AOW-leeftijd. Wanneer zij buiten beschouwing worden gelaten, resteren nog steeds ongeveer 15,6 miljoen aanspraken. Bij een iets groter deel van de aanspraken (ruim een half procent) is de leeftijd van de betreffende persoon niet bekend. Dat kan komen doordat gegevens zijn aangeleverd zonder of met een foutief BSN. De aanspraken zijn wel meegenomen in de beschrijvende analyses. Onderstaande tabel bevat de bedragen die gemoeid zijn met de 15,6 miljoen pensioenaanspraken.

⁹ Vooral nog bevat de statistiek (vrijwel) alleen mensen tot de AOW-leeftijd. Deelnemers aan pensioenregelingen kunnen echter opbouwen tot de pensioenrichtleeftijd, die hoger ligt. Hier valt dus een gat. In de toekomst zal de statistiek in principe ook uitkeringen van gepensioneerde deelnemers bevatten.

Tabel 4.1 Bedragen op basis van 15,6 miljoen aanspraken op ouderdomspensioen

	Totaal bedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)	Scheefheid van de verdeling¹⁰
Opgebouwd OP	€ 50,4 miljard	€ 3 200	€ 600	6,6
Te bereiken OP	€ 99,6 miljard	€ 6 400	€ 1 300	3,3

De 15,6 miljoen aanspraken vertegenwoordigen tezamen een bedrag van ruim 50 miljard euro *opgebouwd* pensioen. Dit is dus de stand van eind 2015. *Per aanspraak* gaat het (bruto per jaar) gemiddeld om 3 200 euro, met een mediaan van 600 euro.

Het totale bedrag aan *te bereiken* ouderdomspensioen is bijna 100 miljard euro. Gemiddeld *per aanspraak* is dat 6 400 euro, met een mediaan van 1 300 euro.

Hieruit blijkt dat het reeds opgebouwde ouderdomspensioen voor het totale bestand ongeveer de helft is van het te bereiken ouderdomspensioen: 50 miljard euro opgebouwd tegenover 100 miljard euro te bereiken pensioen.

Er bestaat een enorme scheefheid in de verdeling van de gemiddelde pensioenbedragen; de waarden 6,6 en 3,3 in tabel 4.1 duiden op een rechts-scheve verdeling bij zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen. Dit betekent dat de meeste pensioenaanspraken (ver) onder het gemiddelde liggen (zoals ook de mediane bedragen laat zien).

Zowel bij te bereiken ouderdomspensioen als bij opgebouwd ouderdomspensioen komen in beperkte mate (uitsluitend wanneer het pensioen actief wordt opgebouwd), bedragen van 0 euro voor. Als het gaat om te bereiken pensioen is het aandeel te verwaarlozen klein. Bij het reeds opgebouwde pensioen gaat het om minder dan een half procent van alle aanspraken.¹¹ Daarvoor zijn meerdere redenen te geven. Het kan bijvoorbeeld gaan om werkzame personen met een salaris onder de franchise-grens. Een andere verklaring is dat er een wachttijd is; dat betekent dat de deelnemer wel in het fonds zit, maar pas na één, twee of maximaal zes maanden pensioen gaat opbouwen.

In de hierna volgende sub paragrafen worden de pensioenaanspraken uitgesplitst naar achtereenvolgens deelnemerstatus (actief of niet-actief), type pensioenuitvoerder, omvang van de pensioenuitvoerder gemeten in aantal aanspraken en pensioenmethodiek (uitkeringsovereenkomst/ 'defined benefit' of premieovereenkomst/ 'defined contribution').

¹⁰ Een waarde tussen -0,5 en +0,5 is indicatief voor een goede, normale verdeling. Waarden tussen -1 en +1 duiden op een redelijk goede normaalverdeling. Waarden kleiner dan -1 en groter dan +1 zijn indicatief voor niet normale verdelingen.

¹¹ Vanwege het kleine aandeel hebben de nulbedragen nauwelijks effect op de totalen en gemiddelden die zijn weergegeven in tabel 4.1.

4.1.1 Deelnemerstatus

Met 'deelnemerstatus' wordt bedoeld op de status van de pensioenaanspraak. Die kan actief of niet-actief zijn. Wanneer een aanspraak actief is, betekent dat dat er op het peilmoment pensioen wordt opgebouwd. Bij een niet-actieve (of slapende) aanspraak gaat het om pensioen dat in het verleden is opgebouwd en waarvoor geen geld meer wordt ingelegd.

Van alle 15,6 miljoen pensioenaanspraken is 39 procent (6,2 miljoen aanspraken) actief. De overige 9,4 miljoen aanspraken (61 procent) zijn niet actief.

Bij de actieve aanspraken gaat het om de volgende bedragen:

Tabel 4.2 Bedragen op basis van 6,2 miljoen actieve aanspraken op ouderdomspensioen

	Totaal bedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)
Opgebouwd OP	€ 36,0 miljard	€ 5 800	€ 2 700
Te bereiken OP	€ 85,3 miljard	€ 13 800	€ 10 800

Zoals de volgende tabel laat zien, is bij de niet-actieve aanspraken de hoogte van de opgebouwde en de te bereiken bedragen gelijk.

Tabel 4.3 Bedragen op basis van 9,4 miljoen niet-actieve aanspraken op ouderdomspensioen

	Totaal bedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)
Opgebouwd OP	€ 14,4 miljard	€ 1 500	€ 300
Te bereiken OP	€ 14,4 miljard	€ 1 500	€ 300

Waardeoverdracht kleine niet-actieve pensioenaanspraken

Op 21 november 2017 is het wetsvoorstel Waardeoverdracht klein pensioen aangenomen door de Tweede Kamer. Dit wetsvoorstel regelt dat niet-actieve kleine pensioenaanspraken (onder de afkoopgrens, in 2018 minder dan ongeveer 474 euro per jaar, met jaarlijkse indexatie) kunnen worden samengevoegd tot één groter pensioen. Zo behouden werknemers met meerdere kleine pensioenen hun aanspraak voor een goede oudedagsvoorziening. In het wetsvoorstel wordt het recht op afkoop vervangen door een recht op automatische waardeoverdracht. Door de wetswijziging wordt het vanaf 2019 voor pensioenuitvoerders eenvoudiger om kleine pensioenen samen te voegen. Het kleine niet-actieve pensioen wordt niet afgekocht, maar gaat over naar de volgende pensioenuitvoerder (als die er is). Verder regelt het wetsvoorstel dat hele kleine pensioenaanspraken (minder dan twee euro) mogen vervallen.

Uit de data van de PAS kan een indruk worden gegeven om hoeveel aanspraken het gaat bij de waardeoverdracht van kleine pensioenen¹². Onderstaande tabel toont dat in 2015 het aandeel kleine, niet-actieve aanspraken groot is: 56 procent had een waarde van meer dan 2 tot 474 euro. Bijna 300 duizend niet-actieve aanspraken zouden komen te vervallen omdat de waarde twee euro of minder was.

Tabel 4.4 Niet-actieve pensioenaanspraken 2015 die in aanmerking zouden komen voor waardeoverdracht

Bedrag (bruto per jaar)	Aantal aanspraken x 1 000	Percentage
Tot en met 2 euro	279	3%
> 2 tot 474 euro	5 288	56%
474 tot 1.000 euro	1 233	13%
1.000 tot 5.000 euro	1 930	20%
5.000 tot 15.000 euro	569	6%
15.000 tot 30.000 euro	110	1%
30.000 tot 60.000	28	<1%
> 60.000 euro	5	<1%
Totaal	9 441	100%

4.1.2 Type pensioenuitvoerder

Er worden zes verschillende soorten pensioenuitvoerders onderscheiden.

1. Bedrijfstakpensioenfondsen

Dit is een pensioenfondsen van werkgevers uit één bepaalde bedrijfstak. Deelname aan een bedrijfstakpensioenfondsen is vaak verplicht (of door de minister van SZW verplicht gesteld). Voorbeelden van bedrijfstakpensioenfondsen zijn het Bedrijfspensioenfondsen voor de Bouwnijverheid (bouwsector), het Algemeen Burgerlijk Pensioenfondsen (voor overheid en onderwijs) en Pensioenfondsen Zorg en Welzijn (voor de zorgsector).

2. Ondernemingspensioenfondsen

Een onderneming of instelling die niet onder een bedrijfstakpensioenfondsen valt, kan zelf een pensioenfondsen oprichten. Multinationals zoals Shell, Unilever en Ahold hebben vaak een eigen pensioenfondsen. Het fonds staat los van de onderneming, zodat bij financiële problemen van de onderneming de pensioenen geen gevaar lopen.

¹² Hierbij wordt voor het gemak voorbij gegaan aan de wettelijke afspraak dat het recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen die zijn ontstaan vóór 1 januari 2018 pas ingaat op 1 januari 2020. Het recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen ontstaan na 1 januari 2018 (vervangt het recht op tussentijdse afkoop) gaat in op 1 januari 2019.

3. Beroepspensioenfondsen

Er zijn ook beroepspensioenregelingen. Dit zijn specifieke regelingen voor één bepaalde beroepsgroep, bijvoorbeeld huisartsen en medisch specialisten. Deelname aan een beroepspensioenregeling is vaak verplicht.

4. Algemeen pensioenfonds (APF)

Sinds 2016 kent Nederland deze vorm van pensioenuitvoering. Een APF kan het pensioen uitvoeren van meerdere werkgevers tegelijk, maar kan ook de pensioenuitvoering overnemen van andere pensioenfondsen, bijvoorbeeld als deze stoppen te bestaan en 'liquideren'. Strikt genomen zou dit type pensioenfonds niet voor kunnen komen in de PAS 2015, maar omdat aanlevering van gegevens eind 2016 en begin 2017 plaatsvond, komt dit type toch al voor.

5. Pensioenverzekeraar

Ondernemers die niet verplicht zijn zich aan te sluiten bij een pensioenfonds, kunnen het pensioen van hun werknemers regelen bij een verzekeraar. Dat moet wel een wettelijk erkende verzekeraar zijn. Ondernemers kunnen ook kiezen voor een buitenlandse verzekeraar. Voorwaarden zijn dat het een Europese onderneming is, de onderneming beschikt over een vergunning in het land van herkomst én de onderneming in Nederland geregistreerd is.

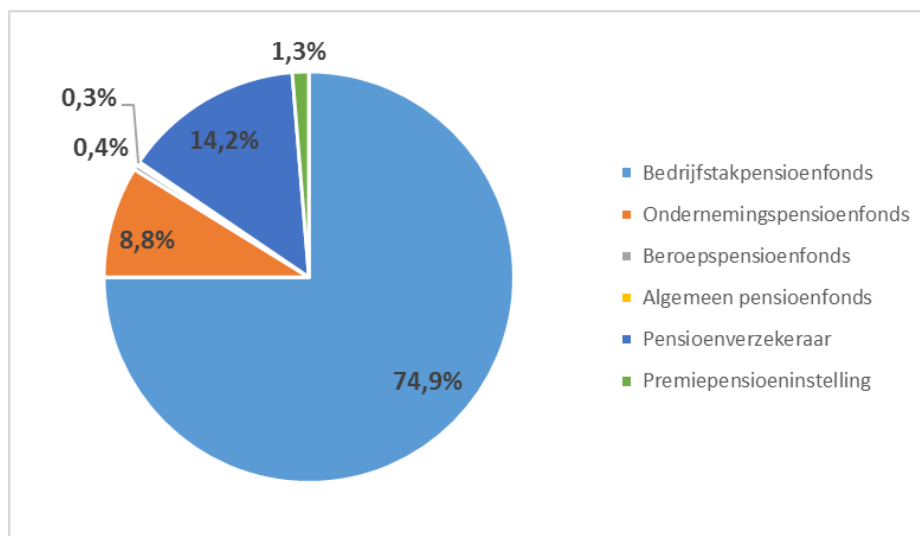
6. Premiepensioeninstelling (PPI)

Een PPI is een pensioenuitvoerder in Nederland, naast verzekeraars en pensioenfondsen, die pensioenregelingen uitvoert en pensioenvermogen opbouwt, maar niet zelf de risico's (b.v. overlijden, arbeidsongeschiktheid en "langer leven dan statistisch verwacht") draagt. De PPI legt zich op de Nederlandse markt toe op de uitvoering van collectieve beschikbare premieregelingen ('defined contribution') in de tweede pijler, aanvullend op de AOW. Collectieve beschikbare premieregelingen hebben als kenmerk dat het op te bouwen pensioenkapitaal mede afhankelijk is van het resultaat van de gekozen beleggingen. De uitkeringen die ingaan vanaf de pensioendatum zijn afhankelijk van de rentestand. De PPI biedt de mogelijkheid om uitvoering van pensioenregelingen over de landsgrenzen heen mogelijk te maken. Voor bedrijven met vestigingen in meerdere landen biedt dit de mogelijkheid om de uitvoering te centraliseren.

Pensioenen die vallen onder de Appa (Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers) zijn niet opgenomen in de PAS (zie ook paragraaf 3.2.1). Fondsen die in het buitenland gevestigd zijn, nemen op vrijwillige basis deel aan het Pensioenregister en zijn dus ook op die basis al dan niet opgenomen in de PAS.

In de volgende figuur is de verdeling van de zes soorten pensioenuitvoerders weergegeven. Dit is gebaseerd op het aantal aanspraken in de dataset PAS 2015. Zoals de figuur laat zien, zijn veruit de meeste pensioenaanspraken onder gebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds. Algemene pensioenfondsen, die pas sinds 2016 bestaan, komen voor in de PAS 2015 doordat aanlevering van gegevens eind 2016 en begin 2017 plaatsvond. De verwachting is dat het aandeel van de algemene pensioenfondsen in de toekomst zal groeien.

Figuur 4.1 Verdeling typen pensioenuitvoerders op basis van aantal aanspraken PAS 2015

Wanneer de verdeling naar type pensioenfonds zou worden gemaakt op basis van het aantal pensioenuitvoerders per type, zouden de ondernemingspensioenfonds het grootste aandeel vormen (64 procent); zie ook tabel 4.5.

Tabel 4.5 geeft ook een overzicht van het aantal aanspraken per type pensioenuitvoerder en de totaalbedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar).

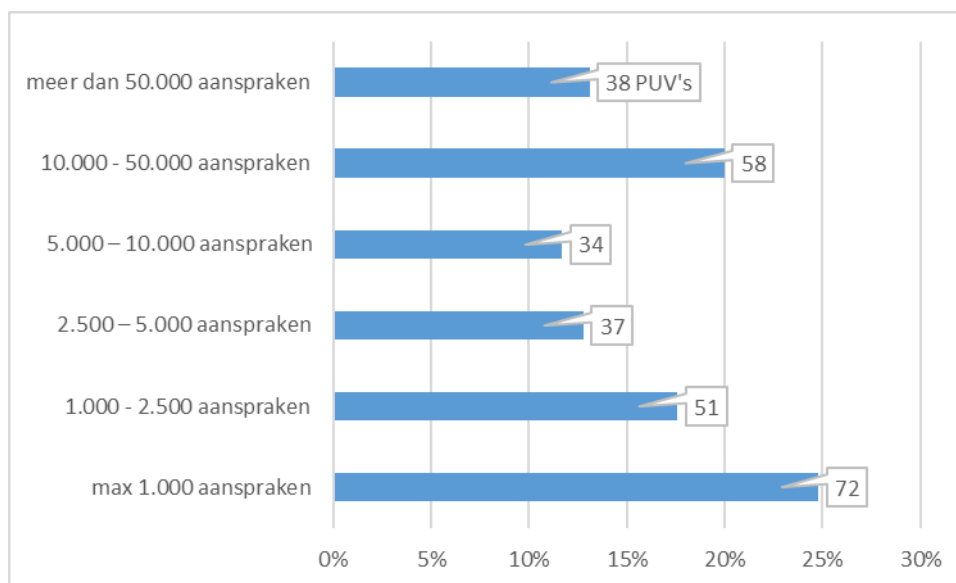
Tabel 4.5 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar type pensioenuitvoerder

	Aantal pensioen-uitvoerders	Aantal aanspraken x 1 000	Totaal opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000	Totaal te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000
Bedrijfstakpensioenfondsen	60	11 682	€ 36 485	€ 72 253
Ondernemingspensioenfondsen	186	1 378	€ 8 105	€ 14 285
Beroepspensioenfondsen	12	70	€ 564	€ 1 158
Algemeen pensioenfondsen	3	46	€ 433	€ 705
Pensioenverzekeraar	22	2 215	€ 4 574	€ 9 898
Premiepensioeninstelling	7	210	€ 193	€ 1 347
Totaal	290	15 600	€ 50 355	€ 99 645

4.1.3 Omvang pensioenuitvoerder

Op basis van het aantal (actieve plus niet-actieve) aanspraken kunnen de pensioenuitvoerders ook naar omvang worden ingedeeld. Het aantal aanspraken per pensioenuitvoerder varieert van één tot ruim twee miljoen. Ongeveer een kwart van alle pensioenuitvoerders (PUV's) beheert maximaal duizend aanspraken.

Figuur 4.2 Omvang pensioenuitvoerder op basis van aantal aanspraken PAS 2015

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal aanspraken naar omvang van de pensioenuitvoerder en de totaalbedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen.

Tabel 4.6 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar omvang pensioenuitvoerder op basis van aantal aanspraken

	Aantal pensioen- uitvoerders	Totaal opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000	Totaal te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000
Maximaal 1 000 aanspraken	72	€ 277	€ 445
1 000 – 2 500 aanspraken	51	€ 704	€ 1 251
2 500 – 5 000 aanspraken	37	€ 932	€ 1 794
5 000 – 10 000 aanspraken	34	€ 1 271	€ 2 522
10 000 – 50 000 aanspraken	58	€ 6 417	€ 12 998
Meer dan 50.000 aanspraken	38	€ 40 753	€ 80 636
Totaal	290	€ 50 355	€ 99 645

4.1.4 Pensioenmethodiek

De wijze waarop pensioenaanspraken geregeld zijn kent twee varianten. Aanspraken op toekomstige uitkeringen kunnen (in beginsel) gegarandeerd zijn, of niet-gegarandeerd. In Nederland zijn de meeste pensioenregelingen gebaseerd op een klassieke uitkeringsovereenkomst ('defined benefit'). Dit betekent dat de uitkering in relatie tot het verdiende loon vaststaat en het beleggings- en lang leven risico door het pensioenfonds (gezamenlijke deelnemers) gedragen wordt. Hierbij is de aanspraak op een toekomstige uitkering in beginsel gegarandeerd. Het alternatief is de premieovereenkomst ('defined contribution'). Hierbij staat niet de uitkering vast, maar de premiehoogte of inleg, terwijl de uitkering afhangt van de opbrengst van de beleggingen. Het risico ligt hier dus bij de deelnemer. De laatste jaren komen er steeds meer pensioenregelingen op basis van een premieovereenkomst.

In de door pensioenuitvoerder aangeleverde databestanden is een klein deel (drie procent) van de aanspraken getypeerd als 'alleenstaandenpensioen'. Dit is een oude, maar nog wel bestaande regeling; tot 1988 kon dit soort pensioen worden opgebouwd. Het is een soort voorwaardelijk pensioen. Als op de pensioendatum blijkt dat de deelnemer geen partner heeft, krijgt deze een hoger pensioen. In deze notitie is de methodiek 'alleenstaanden' beschouwd als uitkeringsovereenkomst.

In de PAS 2015 zijn ongeveer 13,2 miljoen aanspraken (85 procent) gebaseerd op een uitkeringsovereenkomst en is 15 procent op basis van een premieovereenkomst. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de totaalbedragen (bruto per jaar) opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen voor beide pensioenmethodieken.

Tabel 4.7 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioenen naar pensioenmethodiek

	Aantal aanspraken x 1 000	Totaal opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000	Totaal te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000
Uitkeringsovereenkomst (‘defined benefit’)	13 180	€ 47 771	€ 91 582
Premieovereenkomst (‘defined contribution’)	2 421	€ 2 584	€ 8 063
Totaal	15 600	€ 50 355	€ 99 645

4.2 Personen met pensioenaanspraken

Het databestand van de PAS 2015 omvat ongeveer 9,3 miljoen personen (tot de AOW-leeftijd van 65 jaar en drie maanden) met aanspraken op levenslang ouderdomspensioenen. Hiermee zijn (bruto per jaar) de volgende bedragen gemoeid:

Tabel 4.8 Bedragen op basis van 9,3 miljoen personen met aanspraken op ouderdomspensioenen

	Totaal bedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)	Scheefheid van de verdeling ¹³
Opgebouwd OP	€ 50,4 miljard	€ 5 400	€ 2 300	5,3
Te bereiken OP	€ 99,6 miljard	€ 10 700	€ 6 400	2,6

Eind 2015 hadden personen met pensioenaanspraken bruto per jaar gemiddeld 5 400 euro ouderdomspensioenen *opgebouwd*, met een mediaan bedrag van 2 300 euro. Het gemiddelde per persoon *te bereiken* ouderdomspensioen is ongeveer twee maal zo hoog als het reeds opgebouwde pensioen: 10 700 euro (met een mediaan van 6 400 euro).

Het gemiddelde te bereiken pensioen komt met (bruto) bijna elf duizend euro per jaarmaand grofweg neer op een verdubbeling van de AOW van een persoon.

Opnieuw valt de scheefheid in de verdeling van de gemiddelden pensioenbedragen op (verderop in deze paragraaf wordt daarop dieper ingegaan); de waarden 5,3 en 2,6 in tabel 4.8 duiden op een rechts-scheve verdeling bij zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen. Bij het reeds

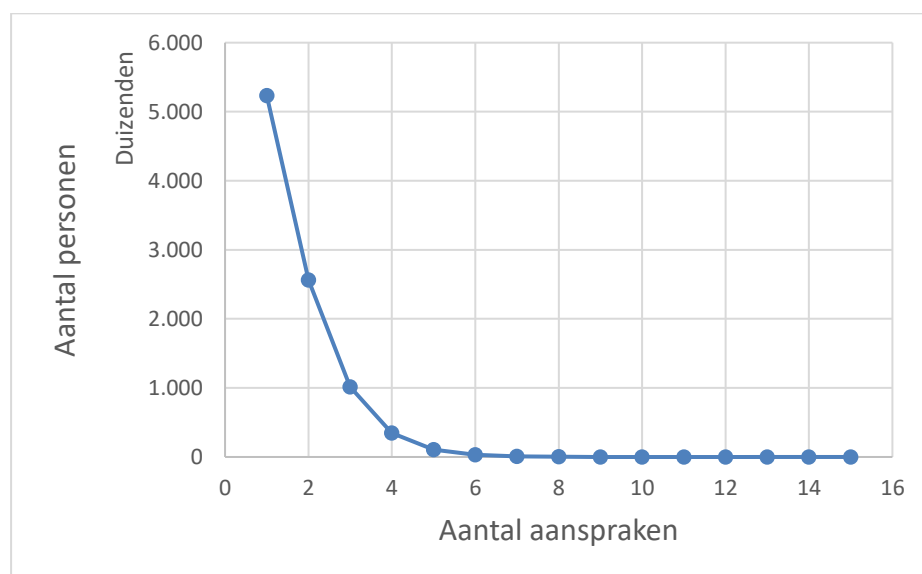
¹³ Een waarde tussen -0,5 en +0,5 is indicatief voor een goede, normale verdeling. Waarden tussen -1 en +1 duiden op een redelijk goede normaalverdeling. Waarden kleiner dan -1 en groter dan +1 zijn indicatief voor niet normale verdelingen.

opgebouwde pensioen zit 69 procent van de personen onder het gemiddelde bedrag. Bij het te bereiken pensioen is dat 63 procent.

Aantal aanspraken per persoon

Het gemiddelde aantal (actieve en niet-actieve) pensioenaanspraken per persoon is 1,7. Meer dan de helft (56 procent) van alle personen heeft één pensioenaanspraak. Iets meer dan een kwart (27 procent) heeft twee aanspraken. De overigen hebben drie of meer aanspraken op ouderdomspensioen, met een maximum van 15 (waarbij het niet vaak voorkomt dat een persoon meer dan zes pensioenaanspraken heeft). Zie ook de volgende figuur.

Figuur 4.3 Aantal pensioenaanspraken per persoon

Parade van Pen

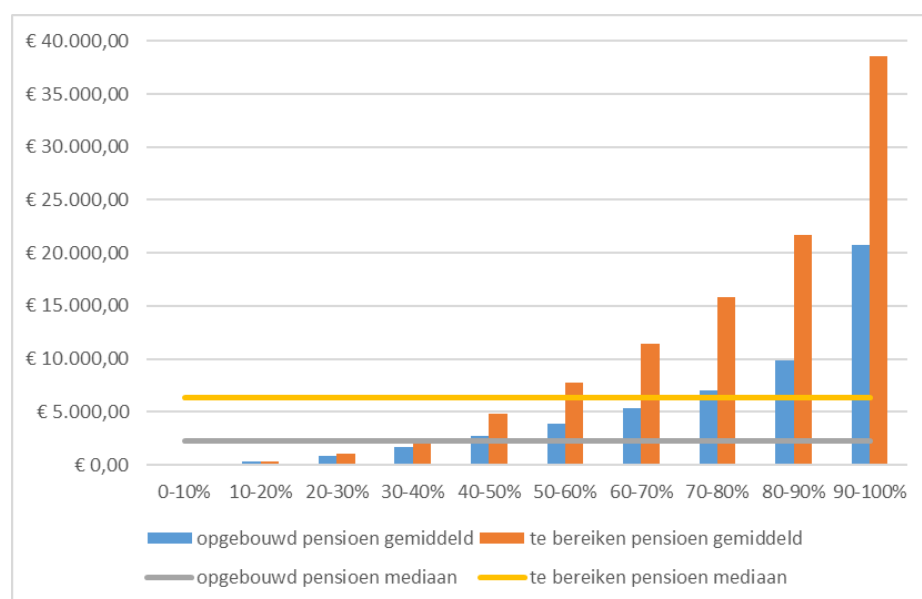
Wanneer de bedragen opgebouwd en te bereiken pensioen per persoon in beeld gebracht zouden worden op basis van de 'platte' cijfers in de dataset, zou dat een zeer scheve (en daardoor onduidelijke) verdeling opleveren. Dat komt doordat er relatief veel lage bedragen voorkomen en doordat de range van de bedragen uiteenloopt van nul tot meer dan een miljoen euro.

De Nederlandse econoom Jan Pen heeft in 1971 een manier bedacht om dit soort scheve verdelingen inzichtelijker in kaart te brengen middels een parade van dwergen en reuzen; de zogenaamde 'parade van Pen'.

Conform het idee achter de parade van Pen is de dataset met 9,3 miljoen personen (met actieve en/of niet-actieve aanspraken) gesorteerd op het te bereiken pensioenbedrag, van laag naar hoog. Vervolgens is bestand verdeeld in decielen, die elk ongeveer 930 000 personen bevatten. Per deel is berekend hoe hoog het gemiddelde bedrag te bereiken en opgebouwd pensioen is. Dat is weergegeven in onderstaande figuur. De meeste personen hebben een opgebouwde en te bereiken

pensioenaanspraak die onder het gemiddelde ligt, omdat over de gehele populatie de mediaan lager ligt dan het gemiddelde. Aan het eind van de parade komen enkele hoge aanspraken langs, waarbij de bedragen ver boven het gemiddelde liggen.

Figuur 4.4 Parade van Pen: opgebouwd en te bereiken pensioen per persoon

De scheefheid in de verdeling van de bedragen opgebouwd en te bereiken pensioen per persoon kan geïllustreerd worden door in te zoomen op de twee uiterste decielen. In het eerste deciel is het gemiddelde bedrag (van zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen) ongeveer 35 euro, met een mediaan van ongeveer 27 euro en een maximale waarde van 108 euro.

In het laatste deciel bestaat er wel verschil tussen de bedragen opgebouwd en te bereiken pensioen. Bij het reeds opgebouwde pensioen is het gemiddelde bedrag bijna 21 duizend euro, met een mediaan van ongeveer 18 duizend euro en een maximale waarde van meer dan een miljoen euro. Bij het te bereiken pensioen loopt het gemiddelde bedrag tegen de 39 duizend euro, met een mediaan van ruim 34 duizend euro en wederom een maximale waarde van meer dan een miljoen euro.

In de hierna volgende sub paragrafen worden de personen met pensioenaanspraken uitgesplitst naar achtereenvolgens geslacht, leeftijdscohorten, burgerlijke staat, persoonlijk inkomen, migratieachtergrond en landsdeel. Bij elk van deze kenmerken komt de categorie 'onbekend' voor. Dit zijn meestal personen waarvan het BSN niet is terug gevonden in de BasisRegistratie Personen (BRP). Oorzaken daarvoor zijn dat de betrokken pensioenuitvoerder een foutieve of helemaal geen BSN heeft doorgegeven. Ook komt het voor dat de gegevens van een persoon in de CBS-registraties niet helemaal volledig zijn.

4.2.1 Geslacht

De dataset PAS 2015 omvat iets meer mannen dan vrouwen: 52 versus 48 procent.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen (bruto per jaar) opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen voor mannen en voor vrouwen.

Tabel 4.9 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar geslacht

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Mannen	4 778	€ 6 800	€ 3 100	€ 12 900	€ 8 500
Vrouwen	4 425	€ 4 000	€ 1 900	€ 8 600	€ 5 000
Onbekend	106	€ 500	€ 100	€ 600	€ 100
Totaal	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

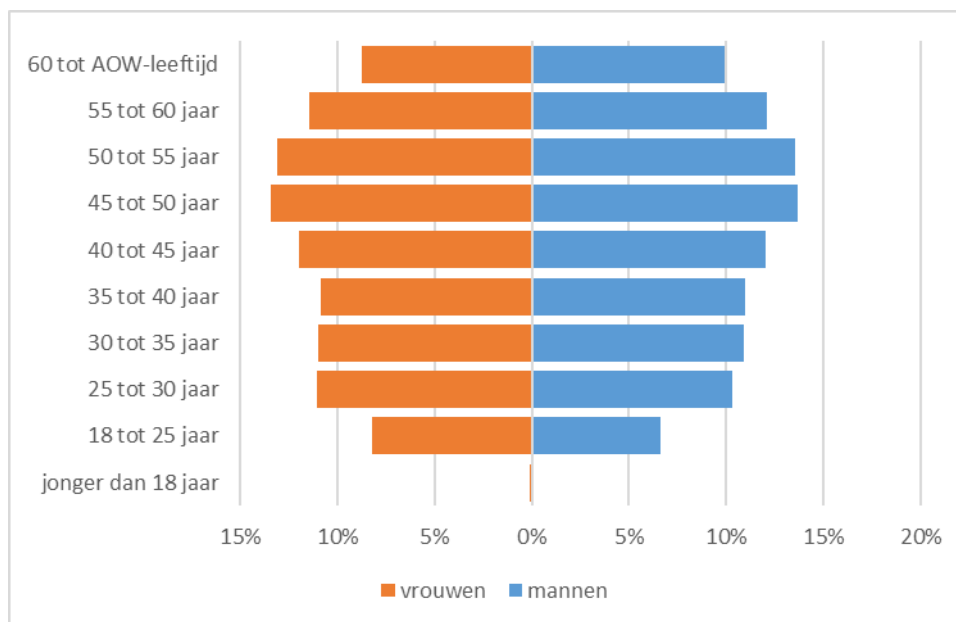
Mannen hebben vergeleken met vrouwen gemiddeld aanmerkelijk hogere bedragen aan opgebouwde en te bereiken pensioenaanspraken.

4.2.2 Leeftijd

In totaal had ruim een kwart (27 procent) een leeftijd tussen de 45 en 55 jaar. Negen procent van alle mannen en vrouwen samen zit in de oudste leeftijdsklasse (60 jaar tot AOW-leeftijd). Personen jonger dan 18 jaar komen vrijwel niet voor in de PAS 2015.

De hierna volgende figuur geeft weer hoe eind 2015 de personen met pensioenaanspraken per geslacht verdeeld waren over leeftijdsklassen.

Figuur 4.5 Leeftijdsverdeling van personen in dataset PAS 2015

Tabel 4.10 geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen per leeftijdscohort. Zoals te verwachten is, stijgt het gemiddeld reeds opgebouwde bedrag met de leeftijd. Het gemiddelde te bereiken pensioen is relatief laag voor de jongste leeftijdsgroepen (wat zal samenhangen met een lager salaris), neemt vrij snel toe tot de leeftijd van 35 tot 40 jaar en stabiliseert daarna bijna.

Tabel 4.10 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar leeftijdsklasse

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Jonger dan 18 jaar	5	€ 0	€ 0	€ 1 000	€ 300
18 tot 25 jaar	680	€ 200	€ 100	€ 3 800	€ 1 500
25 tot 30 jaar	982	€ 900	€ 500	€ 7 500	€ 5 000
30 tot 35 jaar	1 008	€ 2 100	€ 1 500	€ 9 900	€ 6 600
35 tot 40 jaar	1 005	€ 3 500	€ 2 600	€ 11 300	€ 7 300
40 tot 45 jaar	1 103	€ 4 900	€ 3 500	€ 11 700	€ 7 400
45 tot 50 jaar	1 251	€ 6200	€ 4 300	€ 11 900	€ 7 700
50 tot 55 jaar	1 225	€ 8 200	€ 5 400	€ 12 600	€ 8 300
55 tot 60 jaar	1 086	€ 10 500	€ 6 700	€ 13 600	€ 8 800
60 tot AOW-leeftijd	861	€ 10 500	€ 5 900	€ 11 900	€ 6 500
Onbekend	103	€ 500	€ 100	€ 600	88,59
Totaal	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

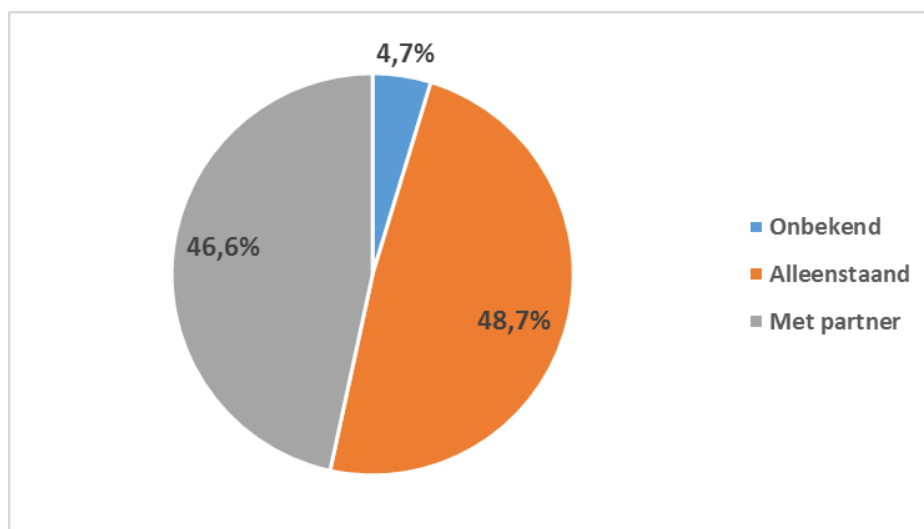
4.2.3 Persoonlijke situatie

Om te bepalen of iemands financiële situatie na pensionering verandert, is het noodzakelijk om kennis te hebben over de persoonlijke situatie, ofwel het huishouden waartoe die persoon behoort. Denk bijvoorbeeld aan iemand die nooit een betaalde baan heeft gehad en daardoor geen pensioen heeft opgebouwd. Deze persoon krijgt alleen een AOW-uitkering, maar deze gegevens maken op zichzelf niet duidelijk of deze persoon extra financiële middelen nodig heeft of er juist enorm op vooruit gaat. Informatie die hierbij van belang is, is het type huishouden waartoe deze persoon behoort. Vergelijk een alleenstaande ouder met iemand die een partner heeft en geen kinderen. Natuurlijk hebben personen op individueel niveau te maken met de invloed van pensionering op hun inkomen, maar of ze meer of minder te besteden hebben, heeft te maken met het nieuwe huishoudinkomen. Daarom is het belangrijk om niet alleen de individuele pensioenaanspraken in beschouwing te nemen, maar die van het totale huishouden. Om pensioenaanspraken op huishoudensniveau te kunnen bekijken, moet eerst bekeken worden welke personen samen een huishouden vormen. Daarnaast zou de definitie van partnerschap moeten worden uitgewerkt en zou men in geval van echtscheiding of verweduwing graag iets willen weten over verevening of nabestaandenpensioen. Behalve dat deze exercitie vrij bewerkelijk is, is informatie over verevening en nabestaandenpensioen vooralsnog niet opgenomen in de PAS. In deze notitie wordt daarom geen beschrijving van de data gegeven op huishoudniveau.

Om toch een indruk te kunnen geven van de persoonlijke situatie, wordt hier volstaan met het beschrijven van individuele pensioenaanspraken uitgesplitst naar paren (gehuwd, partnerschap) en alleenstaanden (alleenstaand/ongehuwd, gescheiden, verweduwd).

Van alle personen die eind 2015 pensioenaanspraken hadden, had ongeveer 47 procent een partner. Bijna de helft was alleenstaand.

Figuur 4.6 Persoonlijke situatie van personen in dataset PAS 2015

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar) uitgesplitst naar persoonlijke situatie.

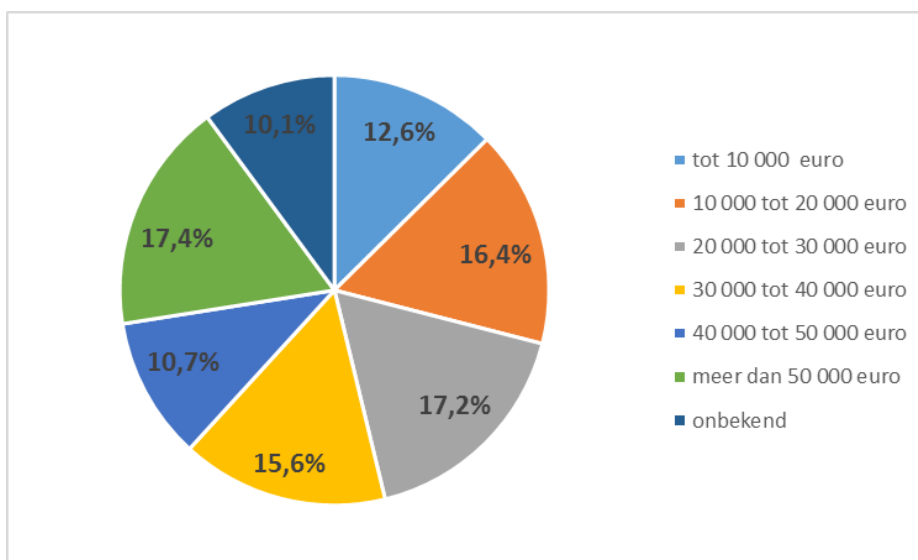
Tabel 4.11 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar burgerlijke staat

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Met partner	4 340	€ 7 500	€ 4 300	€ 13 200	€ 9 100
Alleenstaand	4 534	€ 3 800	€ 1 400	€ 9 200	€ 5 300
Onbekend	435	€ 800	€ 100	€ 1 700	€ 100
Totaal	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

4.2.4 Persoonlijk inkomen

Uiteraard is de hoogte van de pensioenaanspraak afhankelijk van de hoogte van het persoonlijke inkomen. Om een indruk te geven van de inkomens van personen in de dataset PAS 2015 zijn deze in klassen van 10 000 euro verdeeld. Zoals te zien is in de hierna volgende figuur, levert dat groepen op die in omvang niet veel van elkaar afwijken.

Figuur 4.7 Inkomen van personen in dataset PAS 2015

Om een indruk te geven van de toereikendheid van de pensioenopbouw, zou de vervangingsratio berekend moeten worden: de bruto jaarlijkse pensioenaanspraak gedeeld door het bruto jaarlijkse inkomen. Voor een goede interpretatie moet echter ofwel de AOW-aanspraak bij de pensioenaanspraak geteld worden, ofwel moet het inkomen gecorrigeerd worden voor de AOW-franchise. In deze notitie is die exercitie niet uitgevoerd en wordt volstaan met een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar) uitgesplitst naar de inkomensklassen (tabel 4.12). Hierin is duidelijk te zien dat beide bedragen stijgen naarmate het persoonlijk inkomen hoger is.

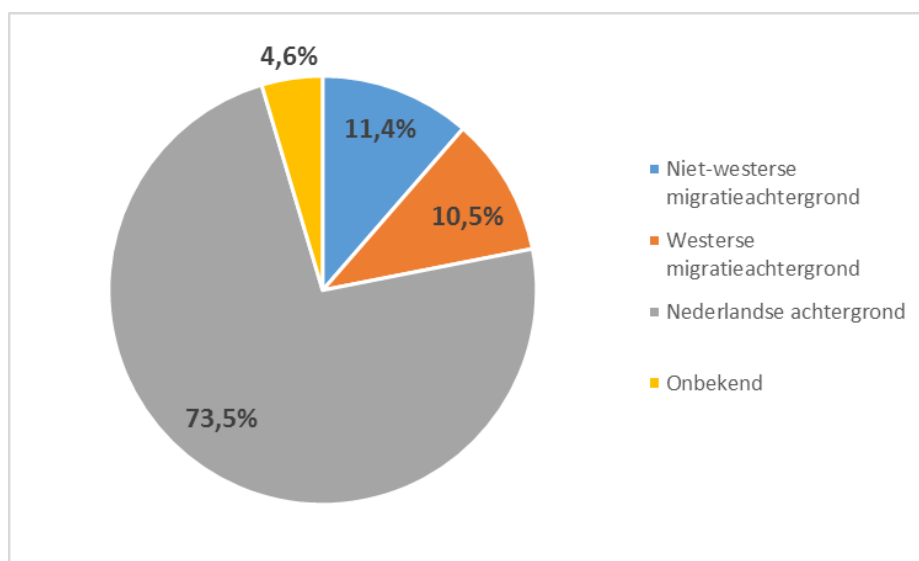
Tabel 4.12 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar inkomensklassen

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Tot € 10 000	1 170	€ 1 300	€ 300	€ 1 900	€ 700
€ 10 000 tot € 20 000	1 522	€ 1 800	€ 800	€ 3 500	€ 2 500
€ 20 000 tot € 30 000	1 603	€ 3 400	€ 2 300	€ 7 500	€ 7 200
€ 30 000 tot € 40 000	1 453	€ 5 500	€ 4 300	€ 12 300	€ 12 800
€ 40 000 tot € 50 000	1 000	€ 7 800	€ 6 500	€ 16 600	€ 17 900
Meer dan € 50 000	1 622	€ 14 300	€ 10 700	€ 26 400	€ 26 200
Onbekend	939	€ 1 800	€ 200	€ 3 000	€ 300
Totaal	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

4.2.5 Migratieachtergrond

Ongeveer driekwart van alle personen (74 procent) die eind 2015 pensioenaanspraken hadden, heeft een Nederlandse herkomst. Zowel personen met een Westerse migratieachtergrond als personen met een niet-westerse achtergrond vormen ieder ongeveer een tiende deel van de totale populatie.

Figuur 4.8 Herkomst van personen in dataset PAS 2015

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen uitgesplit naar migratieachtergrond.

Tabel 4.13 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar migratie-achtergrond

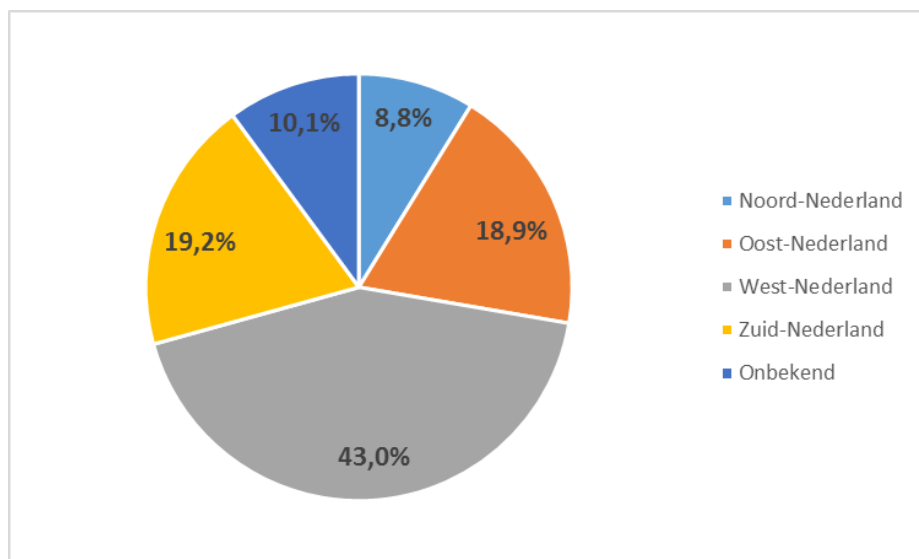
	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Nederlandse achtergrond	6 842	€ 6 300	€ 3 300	€ 12 200	€ 8 400
Westerse migratieachtergrond	974	€ 4 300	€ 1 300	€ 8 900	€ 3 800
Niet-westerse migratieachtergrond	1 061	€ 2 500	€ 800	€ 6 200	€ 2 200
Onbekend	433	€ 800	€ 100	€ 1 700	€ 100
Totaal	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

Volgens verwachting zijn de bedragen gemiddeld het hoogst voor personen met een Nederlandse achtergrond en het laagst voor personen met een niet-westerse migratieachtergrond. Migranten zijn later begonnen met hun pensioenopbouw en hebben vermoedelijk andere loopbaanpatronen dan personen met een Nederlandse achtergrond.

4.2.6 Landsdeel

Ook regionale uitsplitsingen van de PAS-data zijn mogelijk. In figuur 4.9 is de verdeling weergegeven over de landsdelen waarin personen met pensioenaanspraken eind 2015 woonachtig waren. Het is ook mogelijk om meer gedetailleerde regionale uitsplitsingen te maken: naar provincie, COROP, arbeidsmarktregio of gemeente.

Figuur 4.9 Landsdeel waarin personen in dataset PAS 2015 woonachtig zijn

De volgende tabel geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen uitgesplit naar landsdeel. De verschillen tussen de landsdelen zijn klein.

Tabel 4.14 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar landsdeel

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Noord-Nederland	819	€ 5 600	€ 2 800	€ 10 700	€ 7 300
Oost-Nederland	1 759	€ 5 700	€ 2 900	€ 11 100	€ 7 800
West-Nederland	4 001	€ 6 000	€ 2 700	€ 12 100	€ 7 800
Zuid-Nederland	1 788	€ 5 800	€ 2 800	€ 11 300	€ 7 600
Onbekend	943	€ 1 800	€ 200	€ 2 800	€ 300
Totaal	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

4.3 Samenvattend: UPO Nederland

De in dit hoofdstuk beschreven data van de PAS 2015 kunnen worden samengevat in één overzicht, wat in feite het pensioenoverzicht, stand eind 2015, voor heel Nederland weergeeft. Hierbij gaat het om totale aantallen en gemiddelde (en mediane) bruto jaarbedragen van actieve en niet-actieve aanspraken c.q. personen die nog niet met pensioen zijn en die pensioenaanspraken hebben.

Tabel 4.15 Pensioenoverzicht Nederland

	Aantal x 1 000	Gemiddeld opgebouwd ouderdoms- pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd ouderdoms- pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken ouderdoms- pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken ouderdoms- pensioen (bruto per jaar)
Aanspraken	15 600	€ 3 200	€ 700	€ 6 400	€ 1 300
Personen	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

Dit overzicht toont, zoals al eerder opgemerkt, dat het gemiddeld te bereiken ouderdomspensioen is ongeveer twee maal zo hoog als het gemiddelde reeds opgebouwde pensioen. Dit geldt zowel op het niveau van de pensioenaanspraken als op het niveau van personen. Op persoonsniveau komt het gemiddelde te bereiken pensioen met bruto bijna elf duizend euro per jaar grofweg neer op een verdubbeling van de AOW. De opmerking die bij deze tabel gemaakt moet worden is dat er een flinke scheefheid bestaat in de verdeling van de bedragen; bij het reeds opgebouwde pensioen zit 69 procent van de personen onder het gemiddelde bedrag. Bij het te bereiken pensioen is dat 63 procent.